

Introducció

En aquesta matèria es proposa als alumnes de Batxillerat un treball de reflexió i aprofundiment en el llenguatge, la lògica i la metodologia, entesos com a instruments del pensament i l'acció racional. En efecte, si el procés educatiu ha de ser capaç de generar processos (bé sigui de coneixement, de decisió o d'acció), l'activitat educativa quedarà legitimada si aconsegueix desenvolupar en l'alumnat noves comprensions, noves reflexions i noves accions. I és aquí on el domini del llenguatge, la lògica i la metodologia troben la seva millor justificació: amb aquestes eines és possible de reduir l'espai discontinu i plural de l'experiència a estructures de coneixement i fonamentar en bones raons les accions que es prenen. En conseqüència, també és previsible que l'alumne/a familiaritzat amb aquestes eines millori les seves condicions naturals d'expressió, raonament i ordenació de l'experiència.

El programa de lògica i metodologia pot començar amb una reflexió sobre les relacions entre el llenguatge i la realitat, i el llenguatge i el pensament, mostrant com, a més de ser un recurs per a la comunicació intersubjectiva, el llenguatge reproduceix la realitat i la sotmet a la seva pròpia organització. La caracterització de les paraules com a símbols comporta un treball sobre el significat (sentit i referència, ús) i la definició (designació, denotació, modalitats de definició, problemes verbals, etc.). Es poden abordar també algunes qüestions sobre les possibilitats i funcions del llenguatge, subratllant els usos enunciatiu i argumentatiu, a la vegada que s'insisteix en la necessitat d'aconseguir una expressió clara i rigorosa.

El bloc de continguts dedicats a la lògica pot servir com a eix vertebrador de la matèria: tant la comunicació ordinària entre els humans com l'activitat explicativa de la ciència necessiten un llenguatge precís, articulat d'una manera rigorosa, i que impedeixi l'aparició d'incoherències. No sembla gratuït, doncs, treballar simultàniament els criteris per determinar la veritat/falsedat dels enunciat, la correcció/incorrecció de les argumentacions deductives i les relacions de probabilitat entre la veritat de les premisses i la veritat de la conclusió en els arguments inductius. Aquesta orientació evita de traslladar als alumnes una versió abstracta i descontextualitzada de la lògica. Les nocions de càlcul (vocabulari, operadors, regles de formació i transformació de fórmules), així com la pràctica d'inferències o el reconeixement de fal·làcies deductives, es poden treballar conjuntament

amb la modalitat de raonament deductiu o bé fer-se a part, com a capítol independent.

L'apartat dedicat específicament a la metodologia vol apropar críticament l'alumnat als mètodes d'investigació científica, alhora que pretén aconseguir que valori d'una manera positiva la planificació d'estratègies i l'actuació metòdica a l'hora de solucionar problemes. D'una banda, doncs, el programa de l'assignatura inclou una reflexió sobre les possibilitats i els límits dels diferents enfocaments metodològics que utilitzen els científics a l'hora de contrastar hipòtesis, i de l'altra, dóna prioritat als continguts procedimentals indispensables per solucionar problemes, i a les actituds que afavoreixen la trobada de solucions.

En definitiva, amb la matèria de lògica i metodologia s'aspira a desenvolupar les capacitats de l'alumnat per comprendre i integrar experiències, i per prendre decisions i actuar d'una manera progressivament racional. El seu potencial formatiu és, doncs, molt ampli, i, en la mesura que proporciona estratègies cognitives que tenen aplicació en qualsevol àmbit del coneixement i de l'acció, aquesta matèria pot donar resposta als interessos i necessitats d'alumnes ben diferents i completar el currículum de qualsevol modalitat i itinerari de Batxillerat.

Objectius generals

En acabar la matèria, l'alumne/a ha de ser capaç de:

- 1.** Expressar amb claredat i precisió el pensament propi, en forma oral i escrita i ordenar-les d'una manera intel·ligible i lògica en enunciat i argumentacions.
- 2.** Identificar l'ambigüitat i vaguetat del llenguatge ordinari i fer explícits els supòsits i presupòsits des dels quals s'informa o s'argumenta al llenguatge quotidià.
- 3.** Analitzar l'estructura lògica d'enunciat i argumentacions, identificant fal·làcies i fonamentacions errònies, tant del pensament propi com del pensament d'altri.
- 4.** Aplicar els models de raonament deductiu i inductiu a la millora de la pròpia capacitat natural de raonar.
- 5.** Identificar i analitzar problemes, així com reconèixer els passos metodològics més adients per solucionar-los.
- 6.** Aplicar l'instrumental lògic i metodològic a

l'anàlisi, la construcció i l'avaluació d'informacions, argumentacions, i processos deductius, inductius i hipoteticodeductius, tant propis com aliens.

7. Fer una valoració positiva de la planificació d'estratègies i l'actuació metòdica a l'hora de solucionar problemes, siguin d'ordre pràctic o teòric.

8. Reconèixer els propis errors, i estar ben predisposat a començar de bell nou, quan el procés planificat d'antuvi no ha conduït a assolir els resultats previstos.

9. Apreciar la importància de l'expressió clara i del raonament correcte com a instruments de millora de la capacitat comunicativa.

10. Tenir una actitud cauta davant dels diferents usos del llenguatge, sabent que, com a instrument, el llenguatge tant pot servir-nos per descriure la realitat com per conduir-nos a confusions conceptuals que distorsionen el nostre coneixement.

Continguts

Fets, conceptes i sistemes conceptuals

1. Filosofia del llenguatge.

1.1. Signes i llenguatge.

1.1.1. Les paraules, representació simbòlica del món.

1.1.2. Llenguatge i metallenguatge.

1.2. L'ús de les paraules i de les oracions.

1.2.1. La qüestió del significat. Ambigüitat i vaguetat.

1.2.2. Parany del llenguatge.

1.3. El discurs enunciatiu i el discurs argumentatiu.

2. La lògica de l'argument.

2.1. Enunciats.

2.1.1. Tipus d'enunciats. Forma lògica.

2.1.2. Veritat i falsedat.

2.2. Argumentacions.

2.2.1. Tipus d'argumentacions. Forma lògica.

2.2.2. Validesa i invalidesa. Probabilitat.

3. Lògica i mètode científic.

3.1. Inductivisme i deductivisme.

3.1.2. La confirmació parcial d'hipòtesis.

3.1.3. Demostració i comprovació.

3.2. Lògica de la confirmació i de la refutació d'hipòtesis.

3.2.1. Raonament hipoteticodeductiu.

3.2.2. Verificació i refutació d'hipòtesis.

3.3. Mètode científic i pensament creatiu.

Procediments

1. Procediments per millorar la claredat i precisió del pensament propi.

1.1. Anàlisi del llenguatge natural.

1.2. Formalització d'enunciats.

2. Procediments per millorar la capacitat de raonar.

2.1. Anàlisi de l'estructura lògica d'argumentacions. Formalització.

2.2. Formulació raonada d'opinions pròpies i alienes.

2.3. Càlcul deductiu.

2.4. Identificació de fal·làcies.

3. Procediments per millorar la capacitat d'actuar amb mètode.

3.1. Identificació i delimitació de problemes.

3.2. Disseny d'estratègies de solució.

3.3. Reconeixement dels passos metodològics característics d'un procés d'investigació hipoteticodeductiu.

Valors, normes i actituds

1. Esperit crític.

1.1. En relació amb l'expressió i argumentació pròpies i alienes.

1.2. En relació amb els resultats de l'activitat cognoscitiva de l'ésser humà.

2. Rigor.

2.1. En l'expressió i argumentació de les pròpies idees.

2.2. En l'anàlisi de les expressions alienes.

3. Actitud metòdica.

3.1. A l'anàlisi i avaluació de discursos informatius i argumentatius, i de processos deductius i d'investigació inductiva, bé siguin propis o aliens.

4. Racionalitat.

4.1. Actitud oberta a modificar les pròpies conviccions. Flexibilitat.

4.2. Consciència que l'expressió clara, el rigor argumentatiu i l'objectivitat constitueixen un fre als prejudicis i una via oberta a la racionalitat i a la tolerància.

Objectius terminals

1. Analitzar les relacions entre realitat, pensament i llenguatge, i identificar les principals interpretacions teòriques sobre el significat.

2. Identificar usos vagues i ambigus de paraules i oracions.

3. Enumerar, caracteritzar i distingir les principals funcions del llenguatge.

4. Distingir entre llenguatge objecte i metallenguatge, ús i menció, sentit i referència, i designació i denotació.

5. Identificar incorreccions sintàctiques, paradoxes, prejudicis, expressions desfiguradores i usos valoratius i manipuladors del llenguatge.

6. Definir conceptes fent servir diferents modalitats de definició. Analitzar definicions i determinar-ne la correcció o incorrecció.

7. Interessar-se per la tasca d'aclariment conceptual i esforçar-se per aconseguir una expressió clara del pensament propi.

8. Distingir entre enunciats i d'altres expressions, entre enunciats simples i compostos, i entre enunciats universals, existencials i singulars.

9. Simbolitzar enunciats.

10. Descobrir tautologies, contradiccions i expressions consistents amb l'aplicació de taules de veritat.

11. Explicar l'estructura lògica característica d'arguments deductius i inductius. Comparar les relacions de veritat/probabilitat entre les premisses i la conclusió dels diferents tipus d'arguments.

12. Identificar fal·làcies formals i no formals.

13. Demostrar la correcció o incorrecció d'arguments deductius mitjançant proves de conseqüència, proves d'independència, diagrames de Venn i/o proves de deducció natural.

14. Provar la deductibilitat de teoremes aplicant les regles bàsiques d'inferència d'un càlcul deductiu.

15. Exposar amb precisió i rigor argumentatiu

idees pròpies o alienes. Resumir textos argumentatius posant-ne de manifest les grans línies de raonament.

16. Seleccionar i analitzar la informació continguda als enunciats, gràfics o imatges on es planteja un problema. Ordenar la informació d'un problema en esquemes i organigrames.

17. Construir estratègies, seqüències d'accions i decisions, plans d'actuació i processos per solucionar problemes. Elaborar guions de treball, establint fonts d'informació i organitzant-se el temps.

18. Mantenir una actitud oberta a la col·laboració i al treball en equip davant de la resolució de problemes complexos.

19. Simular un procés d'investigació científica: formular explicacions provisionals davant d'interrogants, fenòmens o fets que semblin, d'entrada, inexplicables i treure les conseqüències que se'n derivin, establir analogies i desenvolupar-les, formular generalitzacions acceptables a partir d'un nombre finit d'observacions, destacar els fets rellevants que confirmen o desconfirmen una hipòtesi, revisar hipòtesis i formular-ne d'altres que siguin alternatives a les proposades inicialment.

20. Habituar-se a l'ús d'instrumental lògic i metodològic a l'hora d'analitzar discursos informatius i argumentatius i d'avaluar processos deductius o d'investigació inductiva.

21. Ser constant en el treball i presentar amb cura les tasques encomanades.